

ΝΙΚΟΣ ΦΑΡΟΥΠΙΟΣ

444 π.Χ. Ο θάνατος της εταίρας Κλεψύδρας

Μια αποστολή του επιθεωρητή Διονύσιου

Μια αστυνομική ιστορία που εκτυλίσσεται
τον 5ο π.Χ. αιώνα στην Αθήνα του Περικλή,
την εποχή γέννησης του δυτικού πολιτισμού

ΚΕΔΡΟΣ

Νίκος Φαρούπος: *444 π.Χ. Ο θάνατος της εταιρας Κλεψύδρας*
Μια αποστολή του επιθεωρητή Διονύσιου

ISBN 978-960-04-5367-6

Επιμέλεια-Διόρθωση: Στέλλα Τσάλα
Ηλεκτρονική σελιδοποίηση-διόρθωση: Νικολέττα Δουλάμη

© *Νίκος Φαρούπος, 2023*
© *Εκδόσεις Κέδρος, Α.Ε., 2023*

Κέδρος Εκδοτική Α.Ε.
Γ. Γενναδίου 3
Αθήνα 106 78
τηλ. 210 38 09 712-14 • φαξ 210 33 02 655
www.kedros.gr • www.facebook.com/kedros.gr
e-mail: books@kedros.gr

στη γυναίκα μου, Νατάσα Ενθυμίου

Η ωραία Κλεψύδρα
και το «ρόπαλο του Ηρακλή»

Το φριχτό τέλος της εταιράς Κλεψύδρας¹ είχε αναστατώσει τους πολίτες του άστεως και αποτελούσε μέγα θέμα συζήτησης στην πολύβουη αγορά. Είχε επισκιάσει ακόμα και τον βαρύ τραυματισμό του νεαρού πύκτη Μάχη, ανιψιού του τιμημένου τέκνου της πόλης μας, περιοδονίκη Καλλία του Διδυμίου², γεγονός που θα στερούσε στο κλεινόν άστν μια βέβαιη ολυμπιακή νίκη και στον ίδιο την αιώνια δόξα και τη σίτιση στο Πρυτανείο.

Όσοι πρόλαβαν να δουν αυτόν τον – πάλαι ποτέ – φοβερό πυγμάχο, πριν αποσυρθεί για ανάρρωση στο κτήμα του στη Ραμνούντα, είπαν ότι το δεξί του χέρι είχε κομματιαστεί σε τρία μέρη. Το περίφημο «ρόπαλο του Ηρακλή», όπως το αποκαλούσαν, λόγω των γρονθοκοπημάτων του, που θρυμματίζαν τις σιαγόνες των αντιπάλων, κρεμόταν πλέον θλιβερά από τον λαιμό του τυλιγμένο με επιδέσμους, άχρηστο για μεγάλους αγώνες. Το περιστα-

1. Περίφημη εταιρά της αρχαιότητας. Βλ. και Παρ., σημ. 7.

2. Ένας από τους επιφανέστερους αθλητές της εποχής. Βλ. και Παρ., σημ. 3.

τικό συνέβη κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες, κατά τη διάρκεια μιας νυχτερινής επίθεσης εναντίον του θύματος από δύο αγνώστους, και είχε ξεσηκώσει τους πολίτες, που απαιτούσαν να συλληφθούν και να τιμωρηθούν αυστηρά οι ένοχοι. Η φήμη του φιλόδοξου πύκτη, που ετοιμαζόταν να λάβει μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες, καθώς είχε φτάσει το πλήρωμα του χρόνου για την αναχώρηση των αθλητών για την Ήλιδα¹, ξεθώριασε σαν παλιό ιμάτιο, τα βλέμματα θαυμασμού και τα επιφωνήματα δέους έγιναν κρυφές ματιές οίκτου, ενώ, όταν ο άμοιρος εμφανίστηκε βουβός και τεθλιμμένος στην αγορά μετά την ιατρική περίθαλψη που του παρασχέθηκε, από τους πάγκους των μικροπωλητών άκουγες ξόρκια για να διώξουν την κακοτυχία μακριά.

Κι όμως, ο φριχτός θάνατος της άτυχης Κλεψύδρας έκανε ακόμα και αυτό το απερίγραπτο δράμα του Μάχη να λησμονηθεί. Αναμενόμενο, ίσως, αφού δεν ήταν λίγοι όσοι είχαν επωφεληθεί στο παρελθόν από τις καλές της υπηρεσίες. Όχι μόνο της ίδιας αλλά και των «κορών» της. Όμορφες ιέρειες της Αφροδίτης από όλα τα μέρη του κόσμου, από τα βάθη της Ανατολής έως τη μακρινή Εσπερία κι από τις ακτές του Εύξεινου Πόντου μέχρι την Ταρτησό², εκπαιδευόνταν από παιδίσκες στα μυστικά των ηδονών από την έμπειρη Κλεψύδρα, για να προσφέ-

1. Η πόλη-λίκνο των Ολυμπιακών αγώνων. Βλ. και Παρ., σημ. 4.

2. Αρχαίος λιμίν στην Ιβηρική, στην Κόστα ντε λα Λουθ της Ανδαλουσίας, στις εκβολές του Γουαδαλκιβίρ, κοντά στη σημερινή Σεβίλη. Βλ. και Παρ., σημ. 5.

ρουν χαρά και απολαύσεις σε όσους Αθηναίους μπορούσαν να αντέξουν τις τιμές της φιλοχρήματης ιδιοκτήτριας του πολυτελέστερου οίκου του άστεως. Οι εταίρες της ωραίας Κλεψύδρας ήταν περιζήτητες, όπως και η ίδια αρκετά χρόνια πριν.

Ποιος Αθηναίος δεν θυμόταν τη μέρα εκείνη που αντίκρισε έκπληκτος πάνω στο άρμα του Θεμιστοκλή την ψηλή καλλονή με την πορφυρή χαίτη να γελάει κακαριστά, στο πλευρό του ήρωα της Σαλαμίνας, ενώ εκείνος μαστίγωνε τα άλογα ανεβοκατεβαίνοντας από τον Κεραμεικό στην αγορά; Πώς να λησμονήσει κανείς την ωραία Κλεψύδρα καθώς αγωνιζόταν να κρατηθεί στο άρμα του ένδοξου στρατηγού¹, παραδομένη στον Βάκχο, μαζί με τη Σατύρα και τις άλλες εταίρες;

Η πάλαι ποτέ πανέμορφη εταίρα ήταν πια μια κουρασμένη γριά. Από την ωραία Κλεψύδρα είχε απομείνει πλέον μόνο η ανάμνηση της παλιάς πήλινης κλεψύδρας της, με την οποία μετρούσε τον χρόνο που χρέωνε – πανάκριβα – στους εραστές της. Το ζαρωμένο πρόσωπό της με τα στρώματα λευκού μολύβδου, ο χυμός μούρων στις παρειές και τα δόντια που έλειπαν απαγόρευαν στη μνήμη να επαναφέρει τη μορφή της κόρης που υπήρξε άπιαστο όνειρο αμέτρητων αρσενικών. Η λάγνα ματιά της πάντως εξέπεμπε ακόμη την αδηφάγα νεανική περιέργεια, μαζί με την πείρα μιας ζωής πλούσιας σε ηδονές και υλικές

1. Ο νικητής των Περσών και θριαμβευτής της Σαλαμίνας, ο πιο ένδοξος τότε πολιτικός της Ελλάδας. Βλ. και Παρ., σημ. 6.

απολαύσεις. Δεν απουσίαζε βεβαίως η λατρεία προς τον τυφλό θεό Πλούτο. Ανήκε άλλωστε στις ελάχιστες εταιρίες που είχαν καταφέρει να γλιτώσουν τα κέρδη τους από πορνοβοσκούς και εταιροτρόφους.

Κι όμως, η Κλεψύδρα δεν υπήρχε πια. Οι καλά πληροφορημένοι θαμώνες των κουρείων και των αρωματοπωλείων¹ γνώριζαν μάλιστα και λεπτομέρειες, που είχαν ακούσει από τους αστυνόμους² και τις οποίες αποκάλυπταν ευχαρίστως σε κάθε ενδιαφερόμενο πελάτη ή περαστικό. Έλεγαν, και έτσι ήταν, όπως έμαθα συζητώντας με τους Έντεκα³, ότι η ηλικιωμένη εταιρά είχε βρεθεί να αιωρείται σαν την Ηριγόνη⁴, κρεμασμένη από ένα χοντρό κλαδί της κυδωνιάς που βρισκόταν δίπλα στο πηγάδι της αυλής της. Το στόμα της ήταν γεμάτο οβολούς, ενώ από τα κλαδιά του δέντρου κρέμονταν πήλινες πλαγγόνες⁵. Ήταν τα παιδικά παιχνίδια των κοριτσιών της, τα οποία είχε αγοράσει από τις οικογένειές τους πριν καλά καλά κλείσουν τα πέντε τους χρόνια και τα είχε μεγαλώσει εκπαιδύοντάς τα με ιδιαίτερο ζήλο. Η Κλειώ, η Αμπέλιδα, η

1. Συνήθη στέκια αργόσχολων στην αγορά.

2. Άρχοντες υπεύθυνοι για τη δημόσια τάξη. Βλ. και Παρ., σημ. 8.

3. Συλλογικό όργανο, αρμόδιο για τη σύλληψη των κακοποιών, τη λειτουργία των φυλακών, αλλά και τις θανατικές εκτελέσεις. Βλ. και Παρ., σημ. 9.

4. Κόρη του γεωργού Ικάρου, βασιλιά της Αττικής (στην περιοχή του σημερινού Διόνυσου) και πρώτου καλλιεργητή της αμπέλου, τον οποίο επέλεξε ο Διόνυσος για να διαδώσει τη λατρεία του και τη γνώση του οίνου. Βλ. και Παρ., σημ. 10.

5. Πήλινες κούκλες, αγαπημένο παιχνίδι των κοριτσιών.

Μνήστρα, η Νικαρέτη, η Φίλα, η Ιοθμιάδα, η Φανώ και η Γλαύκη ντύνονταν κομψά, έτρωγαν και έπιναν ευπρεπώς στα συμπόσια, ενώ φέρονταν με τόση ευγένεια και ηδυπάθεια στις συναναστροφές, ώστε έκαναν τους συνοδούς τους περήφανους με την παρουσία τους.

Την ώρα του φονικού τα κορίτσια απουσίαζαν από τον Οίκο της Αφροδίτης. Μία άμαξα τις είχε πάρει από το μεσημέρι, όπως κάθε φορά, με τη συνοδεία του θεόρατου και χειροδύναμου Αιθίοπα Μέτωνα, πιστού δούλου της Κλεψύδρας, για να τις μεταφέρει στην πολυτελή εξοχική κατοικία του πλούσιου μέτοικου Φίλιππου του Κηφισέα, ιπποτρόφου και περίφημου διασκεδαστή. Εκεί πέρασαν τις ώρες τους μέχρι το ξημέρωμα συντροφεύοντας τους καλεσμένους.

Οι Αθηναίοι ήταν εξαγριωμένοι. Όχι τόσο για το θλιβερό τέλος της Κλεψύδρας, που κάποτε έτερπε ηδονικά το κορμί όσων άντεχαν τη φιλοχρηματία της και τον σύντομο χρόνο της αχώριστης κλεψύδρας της, όσο για την ασέβεια και το θράσος του δολοφόνου να μιμηθεί με την αισχρή αυτή πράξη τη γιορτή της Αιώρας¹. Όλοι απαιτούσαν να βρεθεί ο ιερόσυλος και να τιμωρηθεί με τη μεγαλύτερη αυστηρότητα.

Θυμωμένος ήμουν κι εγώ. Όχι λόγω των όμορφων αναμνήσεών μου από την Κλεψύδρα, όταν ήμασταν και οι δύο νεότεροι, αλλά γιατί έχασα έναν πολύτιμο πληροφοριο-

1. Η Αιώρα, δηλαδή η γιορτή των αιωρούμενων, κατά τη διάρκεια της οποίας νεαρές κοπέλες συνήθιζαν να αιωρούνται από τα δέντρα όρθιες πατώντας σε βάσεις δεμένες με σκοινιά. Βλ. και Παρ., σημ. 10α.

δότη, που βοηθούσε όσο κανείς να γίνονται γνωστά στο άστυ τα νέα και οι προθέσεις έναντι των Αθηνών πολλών υποτελών ελληνικών πόλεων αλλά και αποικιών από τη Σικελία μέχρι την Ιωνία, από την Κυρηναϊκή Πεντάπολη μέχρι το Ημεροσκοπείο¹ και από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι την Κολχίδα. Η πανέξυπνη Κλειψύδρα γνώριζε τους πάντες και μάθαινε τα πάντα. Οι πληροφορίες της ήταν συνήθως σωστές, κι έτσι γνωρίζαμε ό,τι καλό ή κακό συνέβαινε σε Ανατολή και Δύση. Άλλωστε, τα πλοία του ισχυρού εμπορικού στόλου μας έφταναν σχεδόν παντού: από την Ετρουρία και την Εσπερία, από την Αραβία, τη Λιβύη και την Αίγυπτο, από τη Φρυγία και τη Συρία, από τον Ελλήσποντο και τη Θράκη μέχρι τα παράλια του Εύξεινου Πόντου και τη Σκυθία. Μεθυσμένοι ταξιδιώτες που λυνόταν η γλώσσα τους από τον άκρατο οίνο, έμποροι και ναύτες που ήθελαν να κάνουν τους σπουδαίους και τους πολύξερους στις πανέμορφες αυλητρίδες και χορεύτριες, όλοι εκμυστηρεύονταν σημαντικές πληροφορίες, τις οποίες η Κλειψύδρα, με ένα μικρό αντίτιμο, κυρίως την ανοχή των γυναικονόμων², πρόσφερε με προθυμία στις Αρχές.

Η πόλη είχε μεγάλο όφελος από τον Οίκο της Κλειψύδρας. Πολύ μεγαλύτερο από αυτό που η ίδια η εταιρά, τα φιλότιμα κορίτσια της και ο θηριώδης Αιθίοπας, επιστάτης Μέτων, μπορούσαν να φανταστούν.

1. Αρχαιοελληνικό εμπορείο στην Ιβηρία. Βλ. και Παρ., σημ. 11.

2. Αστυνομία ηθών. Βλ. και Παρ., σημ. 8.

Η δικαιοσύνη στο βάραθρο

Ύστερα από αυτά τα συμβάντα το κλεινόν άστν βρισκόταν σε αναβρασμό. Ο λαός απαιτούσε δικαιοσύνη και τα όργανα της τάξης ανέλαβαν δράση. Τα δύο τραγικά γεγονότα, ο βάνανσος τραυματισμός ενός ξακουστού αθλητή και ο βέβηλος θάνατος μιας πασίγνωστης και αξιοσέβαστης εταίρας, που έλαβαν χώρα μέσα σε τρεις μέρες, είχαν επισκιάσει ακόμα και το μεγάλο γεγονός της τριακονταετούς ειρήνης με τη Σπάρτη που είχαμε επιτύχει λίγο καιρό πριν. Μια ειρήνη που θα έκανε την Αθήνα ακόμα πιο μεγάλη, πιο ισχυρή και πιο λαμπρή στην οικουμένη.

Οι υποψίες στράφηκαν στον ανταγωνιστή της Κλεψύδρας, έναν γλοιώδη πορνοβοσκό, τον απελεύθερο Θεόδοτο, πρώην δούλο από τη Θράκη, προαγωγό πορνών κατάλληλων να προσφέρουν φθηνή απόλαυση στον λαό, σε ναύτες, αγρότες και πάσης φύσεως φτωχούς και πένητες. Ήταν γνωστό τοις πάσι ότι ο αχρείος αυτός φθονούσε θανάσιμα την ηλικιωμένη εταίρα και την είχε απειλήσει πολλές φορές. Κάποτε μάλιστα εισέβαλε στον Οίκο της με σκοπό να βάλει φωτιά, τον πρόλαβε όμως

το βαρύ χέρι του Αιθίοπα επιστάτη. Ο Θεόδοτος δέχτηκε τότε να στείλει για ανάκριση¹ στη Βασιλείο Στοά δύο από τους καλύτερους δούλους του, τον μεγαλόσωμο νεαρό Θράκα Ρήσο και τον πάλαι ποτέ ευειδή Αζίφ, έναν Σύρο, στον οποίο, σύμφωνα με την πολύυλαλο φήμη, έτρεφε ιδιαίτερη αδυναμία.

Ο Αζίφ δεν μίλησε και επέζησε. Η πίστη και η εντιμότητά του με συγκίνησαν τόσο, που έσπευσα να τον αγοράσω, έναντι ευτελούς αντιτίμου, καθώς ανήκε πλέον στην πολιτεία. Μόλις συνήλθε από την κακομεταχείριση, τον έστειλα στα κτήματά μου στα Μεσόγεια.

Ο Αζίφ ήταν κάποτε ένας λυγερόκορμος και ζωηρός νέος με εντυπωσιακό παράστημα, αραιή γενειάδα, μαύρα μάτια, καλοσχηματισμένα δόντια και αστραφτερό χαμόγελο, που όμοιό του δεν υπήρχε στην πόλη. Κινούνταν με ευκινησία και χάρη και προσπαθούσε – επί ματαίω – να είναι διακριτικός, πλην όμως το κάλλος του δεν περνούσε απαρατήρητο. Κάθε φορά που εμφανιζόταν στην αγορά, αναστάτωνε τους πολίτες, που άφηναν τις ασχολίες τους κι έσπευδαν να τον δουν. Δούλοι, δούλες, οι εταίρες που έβγαιναν για ψώνια και οι αγρότισσες που πουλούσαν τηνπραμάτεια τους αναστέναζαν, ακόμα και αρκετές καθωσπρέπει κυράδες έριχναν κρυφά βλέμματα πίσω από τα μισάνοιχτα παράθυρά τους. Πολλές νεαρές Αθηναίες πε-

1. Απαγορευόταν ο βασανισμός ελεύθερων πολιτών, ενώ θεωρούσαν τον βασανισμό των δούλων ως την πιο αξιόπιστη διαδικασία σε ιδιωτικές και δημόσιες υποθέσεις. Βλ. και Παρ., σημ. 12.

ρίμεναν με ανυπομονησία κάποια γιορτή για να βγουν από την οικία τους, μήπως και τον αντικρίσουν. Έλεγαν ότι υπήρξε εραστής αξιοσέβαστων Αθηναίων, ας μη λησμονούμε όμως ότι η πτερόεσσα θεά Φήμη μολύνει αστραπιαία με υπερβολές και ψεύδη, καταστρέφοντας συχνά τις ζωές αθών ανθρώπων.

Ο Αζίφ είχε πιαστεί αιχμάλωτος από πειρατές σε ένα πλοίο που ταξίδευε από τη Φοινίκη για να εμπορευτεί στην Κρήτη σίλφιο¹ και δέρματα. Εκείνοι τον πούλησαν στη Λυκία, κι από εκεί βρέθηκε στη Δήλο, απ' όπου τον αγόρασε ο κύριός του Θεόδοτος και τον έφερε στην Αθήνα. Λίγους μήνες αργότερα ο νεαρός δούλος χάθηκε ξαφνικά. Κάποιοι έλεγαν ότι έφυγε κρυφά από την πόλη ακολουθώντας έναν πλούσιο έμπορο από τη Νάξο, άλλοι ότι τον σκότωσε και εξαφάνισε το πτώμα του κάποιος ζηλόφθων εραστής.

Πέρασαν μερικές Ολυμπιάδες από τότε. Και η μοίρα το 'φερε ώστε ο Αζίφ να επιστρέψει στην πόλη που κάποτε τον θαύμασε για το κάλλος του και όπου είχε ζήσει αμέτρητες ηδονές. Μετά από τόσα χρόνια δουλείας ήταν πια ένας κακοζωισμένος άντρας με σταφιδιασμένο πρόσωπο και κατεστραμμένη οδοντοστοιχία. Η ρωμαλέα όψη και η σπάνια ομορφιά του, χάρες που αναστάτωναν άντρες και γυναίκες, είχαν χαθεί από τις κακουχίες και την ανελέητη επέλαση του χρόνου. Οι λινοί χιτώνες του

1. Φυτό που χρησιμοποιούσαν ως καρύκευμα και ως φάρμακο. Βλ. και Παρ., σημ. 13.

κάποτε ευειδή και καλοζωισμένου νέου είχαν αντικατασταθεί από ένα φαρδύ, βρώμικο ιμάτιο, ενισχυμένο με ύφασμα στα γόνατα και στους αγκώνες, κατάλληλο για τις πιο σκληρές εργασίες. Παρευρέθηκα στην ανάκρισή του όχι από περιέργεια, αλλά γιατί οι δύο Σκύθες αστυνόμοι που είχαν αναλάβει να αποσπάσουν την ομολογία του ήταν περιβόητοι για τη βάναυση συμπεριφορά τους. Κράτησα, θυμάμαι, μια απόσταση, για να αποφυγώ τους ψύλλους που συνωστίζονταν επάνω του. Ο Αζίφ – προς έκπληξη όλων – επέδειξε απaráμιλλη γενναιότητα. Είπε μάλιστα στους δύο καταϊδρωμένους από τα ανοικτίρμονα χτυπήματα δημόκoinους:

«Όσο και να με βασανίσετε, ακόμη και να με βάλετε να με κάψει ο ήλιος και να συμποσιάσουν οι μύγες οι τα-νύπτερες τη σάρκα μου, εγώ δεν θα πω ψέματα για τον κύριό μου. Είναι αθώος, και όσοι τον κατηγορούν, συκοφάντες. Κάντε μου ό,τι θέλετε, δεν είμαι παρά ένας πιστός υπηρέτης. Τιμωρούμαι για ένα έγκλημα για το οποίο κατηγορούν τον κύριό μου, τον οποίο υπηρετώ πιστά. Δεν φταίει αυτός για την τιμωρία μου, γνωρίζω τους νόμους της αθηναϊκής πολιτείας που θεωρούν έγκυρη τη μαρτυρία δούλου μόνο όταν αποσπάται με βασανιστήρια, όμως εγώ δεν μπορώ να ομολογήσω κάτι που δεν συνέβη και να υποχρεώσω έναν καλό κι ευγενικό άνθρωπο, στον οποίο οφείλω τη ζωή μου, να αντιμετωπίσει τους δικαστές και τη βαριά τιμωρία».

Τον λυπήθηκα και, επειδή η κατάσταση θα χειροτέρευε, προσφέρθηκα να τον βοηθήσω. Έδωσα κρυφά μερικούς

οβολούς στους βασιανιστές του, ώστε να μην τον στείλουν στον Άδη. Ο Αζίφ, αν και μισολιπόθυμος, αντιλήφθηκε τη δосоληψία. Κι όταν έφυγαν οι δημόκοινοι, στράφηκε προς το μέρος μου και ψιθύρισε παραληρηματικά – ίσα που ακουγόταν:

«Μην ανησυχείτε για μένα, άρχοντά μου. Οι Μοίρες έχουν κρίνει προ πολλού τη ζωή μου. Υπήρξα άτυχος. Οι πρώην κύριοί μου με έφεραν στον λιμένα των Πρασιών και με πούλησαν, μαζί με άλλους δούλους, σε έναν έμπορο από τη Χίο, άνθρωπο φιλοχρήματο και άκαρδο. Εκείνος μας μετέφερε με το πλοίο του στην αγορά του Σουνίου, κι εκεί άφησε τους πιο δυνατούς και μεγαλόσωμους, ενώ τις ωραιότερες κοπέλες και όσους γνωρίζαμε κάποια τέχνη μας έφερε στην αγορά των Αθηνών. Ευτυχώς, βοήθησαν οι θεοί και με θυμήθηκε ο Θεόδοτος και με αγόρασε, όσο κι αν με κακομεταχειρίστηκε ο χρόνος. Του είμαι ευγνώμων, λοιπόν, δυο φορές και δεν θα τον κατηγορήσω όσο κι αν υποφέρω».

Ο Αζίφ άντεξε χωρίς να ομολογήσει. Στην άθλια κατάσταση όπου βρισκόταν μου κόστισε πενήντα δραχμές η αγορά του. Αξιοπρεπείς άνθρωποι για τους οποίους οι Μοίρες όρισαν βίο δυστυχή δεν αξίζουν την περιφρόνηση, αλλά την ανοχή και την καλοσύνη μας.

Ο Θραξ Ρήσος δεν είχε την ίδια τύχη. Έζησε μονάχα δυο μερόνυχτα πριν ομολογήσει ότι ο ίδιος σκότωσε την Κλεψύδρα μετά από εντολή του Θεόδοτου. Το σώμα του άμοιρου δούλου δέχτηκε αμέτρητους ραβδισμούς. Μετά την ομολογία θρυμάτισαν τα οστά του με τον θραύστη

και τον πέταξαν μισοπεθαμένο στο βάραθρο¹. Το τελευταίο που θυμάμαι από εκείνον είναι ένα σμήνος από κοράκια που πετούσαν κρώζοντας θρηνητικά πάνω από το παραμορφωμένο σαρκίο του. Η ομολογία του δεν κατάφερε να πείσει για ποιο λόγο σκότωσε την Κλεψύδρα, ούτε γιατί την κρέμασε στο δέντρο, να αιωρείται σαν την αυτόχειρα κόρη του Ικάριου, την Ηριγόνη. Ήταν ολοφάνερο ότι ο Ρήσος ήταν αθώος και πλήρωσε αμαρτίες άλλων.

Έκανε αφόρητη ζέστη τις τελευταίες εκείνες ημέρες του Σκιροφοριώνα². Η θάλασσα ήταν ήρεμη και κατάλληλη για ταξίδια. Αμέτρητα εμπορικά πλοία έμπαιναν κι έβγαιναν από το λιμάνι του Πειραιά, που έσφυζε από όσους πολίτες αδημονούσαν να μάθουν νέα για συγγενείς τους οι οποίοι ζούσαν στις αποικίες ή ρωτούσαν για ναυτικούς που τα πλοία τους δεν είχαν επιστρέψει ακόμη. Δεν έλειπαν οι περίεργοι, αλλά και όσοι ήθελαν να ακούσουν εξωτικές ιστορίες από παράξενους τόπους. Οι άνθρωποί μας μας πληροφόρησαν ότι ο παμπόνηρος Θεόδοτος είχε προλάβει να διαφύγει μία ημέρα πριν με μια ολκάδα³ που απέπλευσε από τον Κάνθαρο⁴ για τη

1. Γκρεμός, κοντά στο σημερινό Αστεροσκοπείο, όπου ρίχονταν οι εγκληματίες που καταδικάζονταν με την ποινή του θανάτου. Βλ. και Παρ., σημ. 14.

2. Ο δωδέκατος μήνας στο αττικό ημερολόγιο, αφιερωμένος στην Αθηνά Σκιράδα. Βλ. και Παρ., σημ. 15.

3. Εμπορικό πλοίο κατασκευασμένο να μεταφέρει μεγάλα φορτία. Βλ. και Παρ., σημ. 16.

4. Το κεντρικό – εμπορικό – λιμάνι του Πειραιά, που επιπλέον φιλοξενούσε τον δεύτερο σε μέγεθος πολεμικό ναύσταθμο των Αθηναίων (μετά της Ζέας). Βλ. και Παρ., σημ. 17.

Σικελία, αν και πολλοί πίστευαν ότι θα κατέφευγε στην Κόρινθο, την πόλη όπου είχε διαπρέψει στη νεότητά του ως μαστροπός. Το χρήμα το πήρε μαζί του, όμως το οίκημα και οι πόρνες του δημεύτηκαν. Οι ωραιότερες πουλήθηκαν στον Οίκο της εταίρας Σατύρας, στενής φίλης της Κλεψύδρας, ενώ κάποιες περασμένης ηλικίας κατέληξαν σε άθλια καταγώγια του Πειραιά και του Κεραμεικού. Το κτήμα του Θεόδοτου, ένας αξιοζήλευτος ελαιώνας, πέρασε στα χέρια του Φίλιππου του Κηφισέα. Ο ευκατάστατος αυτός άντρας εκτός από ιπποτρόφος ήταν και έμπορος. Εμπορευόταν αμφορείς με ελαιόλαδο από τον Εύξεινο Πόντο μέχρι τις Ηράκλειες Στήλες. Αν και μέτοικος, ήταν αγαπητός στους Αθηναίους, καθώς έκανε συχνά δωρεές στην πόλη και πρόσφερε γεύματα στους άπορους, μιμούμενος και ανταγωνιζόμενος τον αριστοκράτη Κίμωνα¹, που υπήρξε αήττητος στρατηγός, αν και, δυστυχώς, ολιγαρχικός και μέγας πολιτικός αντίπαλος του Περικλή και του δημοκρατικού κόμματος, στο οποίο ανήκα και εγώ. Ο Κίμων είχε πεθάνει λίγα χρόνια πριν στην εκστρατεία της Κύπρου, κι έτσι ο Φίλιππος ο Κηφισέας συνέχιζε πλέον μόνος την προσφορά δωρεάν συσσιτίων, απολαμβάνοντας την εύνοια των φτωχών πολιτών του άστεως.

Οι Έντεκα αστυνόμοι ήταν ευχαριστημένοι. Ο Θεόδοτος αυτοεξορίστηκε, η περιουσία του δημεύτηκε και το φονικό – υποτίθεται – χέρι του Θράκα Ρήσου σάπιζε μαζί με το υπόλοιπο κορμί του στο βάραθρο. Η δικαιοσύνη

1. Περίφημος Αθηναίος στρατηγός, γιος του νικητή του Μαραθώνα Μιλτιάδη. Βλ. και Παρ., σημ. 18.

απονεμήθηκε, οι Αθηναίοι χάρηκαν προσώρας, τα πνεύματα ηρέμησαν, και η Κλεψύδρα ξεκίνησε το ταξίδι της προς τη λήθη. Έμενε τώρα να βρεθούν εκείνοι οι αχρείοι που είχαν αχρηστέψει μία από τις μεγάλες ελπίδες του άστεως για τον κότινο στο αγώνισμα της πυγμής στην Ολυμπιάδα που πλησίαζε. Τον πύκτη Μάχη με το περίφημο αλλά πλέον άχρηστο δεξί του χέρι, το «ρόπαλο του Ηρακλή».